

sed tantum exterius fidem negaverint, quia non desinunt esse vehementer suspecti, &c. in foro externo secundum externa proceditur: v. num. 287. In foro tamen conscientia non incurrit excommunicationem Bullæ Coenæ; unde possunt à quolibet Confessario absolviri. Mastrius disp. 10. q. 1. art. 3. n. 20. v. na. 140. Diana p. 3. rr. 4. ref. 143. cum permultis, v. n. 282.

231 Hic non comprehenduntur apostatae à Religionibus, nisi apostatae aliquid addant, quod sapiat hæresim: puta si transirent ad partes hæreticorum, si habitum lacerent, pedibus conculcent, aut blasphemias in Religionem evomant.

232 3. Spretores campanarum, quia hic est unus ex Turcarum erroribus, Sacras imagines conspurcantes; & percutientes, etiam si ex iracundia faciant.

233 4. Confessarii frangentes sigillum confessionis cum aliquo errore in intellectu circa fidem, puta si defendant id licere, aut male sentiant de Sacramento. Quod si non appareat error contra fidem, sunt puniendi à propriis Superioribus ordinariis. Diana p. 4. rr. 8. ref. 95.

234 5. Omnes superstitiones. Ad hoc autem, ut superstitionis onus denunciationis patiat, duo requirit, 1. ut ad sit expressa, vel tacita dæmonis invocatio, 2. quod sit mortaliter peccaminosa. Lupus p. 3. lib. 15. art. 4. diff. 2. pag. 257.

235 6. Denique denunciandi sunt infideles negantes circa fidem, quæ habent cum Christianis communia: quæ quidem breviter, & satis recensentur in Summa Diana ver. Inquisitorum jurisdictio, in quæ delicta, num. 103. ex Diana p. 4. tract. 7. ref. 2. ut sequitur.

236 Procedere etiam possunt ex Bulla Gregor. XIII. edita anno 1581. contra Iudeos negantes, quæ habent cum Christianis communia circa fidem, ut Deum esse unum, eternum, omnipotens, omnium crearem: aut id alicui etiam privatim insinuant, & ex hoc capite punire possunt Iudeos, si ad sellam, v. g. Saracenorum transierint: quia tunc necesse habent peccare in his, quæ communiter nobiscum credunt: ita Directoriū p. 2. qu. 46. contra Sonsam lib. I. cap. 37. n. 27.

Damones item invocantes, consulentes, eis imolantes, ihus & alias fumigations offerentes, verbo, facto, exemplo hujusmodi nefaria docentes Christianos.

Christum purum hominem, aut peccatorem, Deinde Matrem non virginem, similesve hæreticas blasphemias proferentes.

Auxilio, consilio, opere Christianum à fide ad

impias sectas, superstitiones, aut hæresim sollicitantes.

Aliquem à fide, vel baptismo, post ejus declaratam natu, verbo, facto, aut alio quocumque modo voluntatem, retrahentes, dehortantes, aut quovis modo impediens.

Hæreticos, apostatasque scienter receptantes, alentes, committentes, juvantes, associantes, deducentes, vel deducendos, & associandos curantes, defendentes, & quomodolibet auxilium, consilium favorem deferentes, vel facientes, ne ab eis perpetrata investigari queant.

Prohibitos libros deferentes, retinentes, aut divulgentes, vel ad eam rem operam suam conserentes.

Derisioni habentes Christianos, sacram hostiam, Crucem, Christum Dominum conspuitates, vel facientes quid simile.

Agnum, ovem, aut aliud quid Crucis affigentes aut appendentes.

Christianas nutrices tenentes, vel cogentes, quando cmmunicant, uno, aut pluribus diebus effundere lac in cloacas, aut latrinas.

Et in his casibus Inquisitores procedere possunt, non solum contra Iudeos, sed etiam Mauros, & alios quocumque infideles.

237 Superiores omittentes legere Decreta Summorum Pontificum ad S. Officium spectantia, quæ quotannis publicè legi mandantur, non sunt suspecti de hæresi, nec denunciandi, nisi prius moneantur, quia pro ipsis stat præsumptio inadvertentia, & oblivionis. Hinc Urb. VIII. die 11. Februarii 1638. tempus publicationis eorum determinatum profecta 6. post festum Assumptionis B. Virginis extendit & prorogavit pro omnibus Regularibus per totum residuum mensis Augusti: quod si moniti legere non current, sunt denunciandi: quoniam idem Urb. præcepit omnibus Inquisitoribus, ut invigilarent super observantia Decreti de publicatione quotannis facienda, denunciations contra transgressores recipieren, ac processus formarent. Bord. in manu. consult. sess. 55. n. 19.

238 Impedientes verò lectionem præfatorum Decretorum, esse suspectos de hæresi, & denunciandos, non est dubium.

239 Denique, qui verbis Sacra Scriptura abutuntur, ea miscendo profanis, & obscenis, v. gr. componendo paſchinos, aut libellos famulos, &c. Conc. Trid. sess. 4. præcipit, juris, & arbitrii penitit ab Episcopis, & contra eos procedere possunt Inquisitores. Alberghinus cap. 17. n. 2. ubi referit ex Umberto, quemdam, qui Hygium: Jam lucis orro sidere, verbis in honestis immiscerat, & per ludum recitauit, signa impudica ad-

de-

debat, fuisse in Palatio S. Officii per ejus sententiam fustigatum, astibus legitimis, & vocie activa, & passiva per decennium privatum, & per triennium qualibet sexta feria jejunio afflictum.

Q U A R E S I V.

240 Quid sit superstition, & qua ejus species? Superstitionis est, qua quis cultum divinum exhibet, vel quem non debet, vel cui non debet.

Potest igitur divinus cultus vero Deo exhiberi, sed qui non debet, vel modo indebito: ut si quis Deum coleret per circumflexionem, aut ceremonias, & ritus veteris legis, quæ quidem significant Christum venturum. Et hoc est primum superstitionis genus. Ulterius cultus divinus exhiberi potest, cui non debetur, nempe creatura, & falso Deo. Et hoc est secundum superstitionis genus. Cujus quinque sunt species, Idolatria, Magia, Divinatio, Vana observantia, & Maleficium.

I D O L O L A T R I A

241 E st, qua divinus cultus alicui creature tanquam Deo exhibetur.

M A G I A

242 E st duplex, naturalis scilicet, & dæmoniaca: naturalis est ratio, seu facultas operandi mira per causas naturales absque ope dæmonis, & hoc non est superstitionis species: dæmoniaca vero est ratio, seu facultas operandi mira ope, & ministerio dæmonum, per signa ab ipsis instituta, & hæc est superstitionis species.

D I V I N A T I O

243 E st inordinata rerum occultarum, vel futurarum, quæ naturaliter sciri nequeunt, inquisitio, vel prædictio per media à divina providentia non constituta. In divinatione semper intervenit pactum expressum vel implicitum cum dæmoni.

244 Quamplures sunt divinationis species.

1. Necromantia est divinatio facta per fictas mortuorum suscitaciones, vel locutiones.

2. Geomantia fit per signa, & puncta in corpore terrestri, ut in lapide, ligno, carna, &c.

3. Hydromantia fit per signa apparentia in aere.

4. Pyromantia fit per signa apparentia in igne.

5. Chyromantia lineas manus considerat.

6. Præstigium fit, cum dæmon quibusdam apparitionibus præstigiosis se oculis aut sensibus hominum ingerit ad occulta pronuntianda.

7. Astrologia judicaria est divinatio, que fit ex situ, motu, ac positione astrorum, & planetarum, ad præcognoscenda in particuliari eventura, quæ ex libera hominis voluntate pendent.

8. Augurium est divinatio ex vocibus, & garritu avium, & animalium desumpta.

9. Omen est divinatio ex hominum vocibus casu, & præter intentionem prolatis accepta.

10. Sortilegium est divinatio facta per junctionem sortium.

Contra astrologos judicarios extant duæ Bullæ, una Sixti V. quæ incipit: Cæli, & terra, tenoris sequentis.

245 Nos igitur, &c. damnantes, & reprobantes omne genus divinationum, que diabolo auctore infidelium deceptionem à predillis curiosis, vel perditis hominibus fieri solent, &c. hac perpetuæ validitatem Constitutione, Apostolica autoritate statuimus, & mandamus, ut tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios quoscumque dicti judicariæ astrologie artem, præterquam circa agriculturam, navigationem, & rem medicam imposturum exercentes, aut facientes judicia, & nativitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid eventurum affirmare audent, etiam si id non certè affirmare afferant, & protestentur, & tam Episcopi & Prelati Superioris ac alii Ordinarii locorum, quam Inquisitores heretica pravitatis, &c. diligentius inquirant, & procedant: v. n. 333.

Alia Bulla est Urb. VIII. quæ incipit: Inscrutabilis judiciorum, edita die 23. Martii 1631. ubi postquam confirmat dictam Sixti V. Bullam, subdit.

246 Et insuper omnibus, & quibuscumque laicis cujuscumque sexus, conditionis, status, gradus, qualitatis, & dignitatis, etiam Marchionalis, vel Ducalis existentibus, qui de statu Reipublica Christiana, vel Sedis Apostolica, seu, de vita, aut morte Romani Pontificis pro tempore existentis, ejusque usque ad tertium gradum inclusivæ consanguineorum, Mathematicos, Ariolos, Aruspices, Vaticinatoresque nuncupatos, vel alios astrologiam judicariam exercentes, seu alias quomodolibet profitentes, de casero consuluerint, sive

desuper eorum judicia, prognostica, prædictiones, seu præcognitiones, etiam sibi oblatas receperint, illisque quomodolibet usi fuerint, vel illas penes se scienter retinuerint, aut alicui ostenderint, nec non iisdem mathematicis, ariolos, &c. lis,

lis, aruspiciis, vaticinatoribus, sive aliam astrol-
ogiam judicariam, seu quamlibet artem divina-
toriam quomodolibet profiteri, qui judicaria, pro-
gnostica, seu præcognitiones, & prædictiones super
premissis, etiam si id non certò se affirmare pre-
sestentur, sacerdoti, sive ab aliis jam facta, seu
facta, imposterum penes se similiter retinuerint,
vel alicui dederint, seu ostenderint, aut de eis
quovis modo etiam improbando, scripto, vel ver-
bis trattaverint: nedum excommunicationis ma-
joris late sententia, sed etiam uti lesa majestatis
reis, ultimi supplicii, ac confusioñis omnium
honorum, etiam Romana Curia Officiorum, &
de-
volutionis quarumcumque Civitatum, Castrorum,
& locorum jurisdictionum, & feudalium, &c.
v. n. 338. & 344.

247 Ubi non prohibetur astrologia judi-
cans temporum mutationem, ubertatem, ste-
rilitatem, & ex constellationum influxu in na-
tivitate hominis ejusdem inclinationes natu-
rales, temperamentum, ea quæ ad sanitatem
pertinent, judicans, & actions in genere;
quia hæc naturaliter ex astris possunt cognosci.

Hinc D. Greg. Nazianz. ex physiognomia
Juliani sui condiscipuli ejus pravos animi af-
fectus conjectit, orat. 48. in Julianum his ver-
bis: *Neque enim mihi boni quidquam significa-
re, argue ominari videbatur cervix non stata,
bumeri subsaltantes, & ad equilibrium subin-
dè agitati, oculus insolens, & vagus, vulnus
lineamenta ridicula, &c.*

248 Prohibetur autem astrologia judicans
actiones in particuli à libero arbitrio pen-
dentes: *Quoniam sapiens dominabitur astris:*
imò prohibetur, etiam si astrologi protesten-
tur se non certò affirmare, 1. quia id dicunt
ad tegendas fraudes, & vitandas poenas sta-
tutas, ut advertit Summa Diana, cit. n. 75.
2. quia ex astris neque probabilitas eventus
futuri potest haberi, & ex probabilitate ea-
dem sequentur inconvenientia. Lessius apud
Dianam p. 4. rr. 7. ref. 17.

249 Addit tamen Tamb. lib. 2. in Decal. c.
6. S. 1. à n. 14. ad 18. ex Tol. Valent. Castrop. del
Rio, & aliis, prohiberi à Sixto V. ex astris
cognitionem futuri contingentis liberi certam,
aut probabilem, minimè purè conjecturalem
levem, quia hæc non est iniqua jure naturæ;
& in Bulla Sixti V. non est præceptum pro-
hibens, nisi de eo, quod est iniquum jure
naturæ; ita ille.

250 Illud mihi verum est, quod licet ex so-
lis astris non possit haberi, nedum certitudo,
verum etiam neque probabilitas de aliquo fu-
turo libero in particuli, puta de aliqua di-
gnitate obtainenda; potest tamen probabilitas

& spes de illo haberi, addita consideratione
temperamenti hominis, & aliarum circumstan-
tiarum tunc temporis occurrentium, puta,
quia est solers, & audax, opportunus patronos
habens, &c. hæc namque (ait Sanchez apud
Tamb. cit.) non est divinatio, sed prævidentia.
251 Ex dictis constat, posse Inquisidores
Ægyptianas malam vel bonam divinantes for-
tunam punire; à mortali verò excusantur
tam quæ id faciunt, quia qui eas interrogant,
si id faciunt ex sola curiositate, & animo ri-
dendi. Lopus p. 323. diff. 2.

252 Item prohibetur scientia Paulina,
scientia Salomonis, & similes.

253 In chyromantia, augurio, omni, &
sortilegio modo explicato, & similibus, regu-
lariter adest pactum implicitum, & tacita in-
vocatio dæmonis; in aliis verò expressum.
In divinatione, in qua adest pactum expres-
sum, semper adest peccatum mortale.

Ea verò, in qua est pactum implicitum, esto
ex genere suo sit peccatum mortale, cum ho-
norem divinum tribuat creaturæ, affectando
cognitionem Deo propriam, qualis est occul-
torum cognitionis; excusari tamen potest à mor-
tali ex tribus capitibus: 1. ratione ignoran-
tia, & simplicitatis: 2. si non adhibetur fi-
des, licet timeatur ita esse, vel futurum; seu
si sunt hujusmodi divinationes, neque animo
invocandi dæmonem, sed jocandi, dummo-
do nullo modo expectetur occultorum cogni-
tio tamquam vera, hujusmodi tamen veniali-
ter peccant ratione vanitatis, non superstitionis:
sic excusari solent, qui fortes mittunt
ad cognoscendum, qui sit felicior, qui infe-
licior; jocandi namque gratia id faciunt
non credendi: ita Tamb. cit. n. 12.

Tertiò tandem excusatur, si talis occulto-
rum, aut futurorum cognitionis, non à dæmo-
ne, sed à naturalibus mediis queratur, &
qualis per illa naturaliter potest haberi; hoc
enim non est malum; nam ex certis avium
& animalium cantibus, aut motibus pronun-
tiatur aliqua eventura, ut pluvia, tempe-
stas, serenitas; imò ex iisdem possunt pro-
babiliter colligi aliqua, quæ ad hominem
spectant, eadem namque causa, seu constel-
ratio, quæ v. g. movet aves ad tales garri-
tus, & motus, movere potest homines ad
rixas, & bella: ita Tamb. cit. & Sanchez in
Decal. lib. 2. cap. 38. n. 39.

254 Illud volo te advertere, pactum im-
plicitum cum dæmonie non dici esse in aliqua
actione, præcisè quia primus ejus inventor
habuerit pactum expressum cum dæmonie, &
inde posteri eam facientes, dicantur habere
pactum implicitum; sed etiamsi nullum unquam

fuit habitum pactum expressum, adhuc in secundum vires naturales proportionem non
habent cum effectu intento, nec vires super-
naturales habent ad illum: v. gr. ea recitare
per tot vices, non plus, nec minus: uno fle-
xo genu, non aliter: in obscuro, non sub so-
let: tribus accessis luminibus, &c. 2. Si se-
cludas credulitatem infallibilis eventus, sed
solum habeas piam ipsam de effectu obtinen-
do, nec peccas, nec superstitiosus es; bene
verò, si praefata duo non secludas. Ratio pri-
mae partis est, quia quando in verbis aut re-
bus sacris speras, in Deo speras, & ritè; quia sacra litteræ ad Deum cum fiducia con-
fugere, frequenter nos docent; quoniam te-
ste David in Psal. 17. *Protector est omnium spe-
rantium in se: & Salomon pro bonis tempo-
ralibus deprecatus est Dominum Prov. 30. Duo
rogavi te, ne deneges mihi, antequam moriar.*
Vanitatem, & verba mendaci longè à me fac.
*Mendicitatem, & divirias ne dederis mihi, tri-
bue tantum villi meo necessaria.*

255 **E**st supersticio quedam, qua medio a-
liquo improportionato, nec à Deo, nec à natura instituto, effectus aliquis procur-
atur, ut sanitas, scientia, &c. A divinatio-
ne differt per hoc, quod illa ad occultorum,
vel futurorum tantum cognitionem ordine-
tur, hæc verò ad aliquos externos effectus:
unde illa honorem divinum tollit, affectando
cognitionem Deo propriam, hæc expectan-
do à creatura, quod à solo Deo expectare
debet: & hac ratione, & ratione pacti im-
pliciti, est pariter ex genere suo peccatum
mortale, à quo similiter excusari potest ex
præfatis tribus capitibus, sicut divinatio vid.
num. 253.

256 Tacita dæmonis invocatio præsumitur,
1. Quando adfunt verba non significativa,
2. Figura inutiles, 3. Nomina ignota Ange-
lorum. 4. Falitates, sive physicæ, sive mora-
les, 5. Conditiones vanæ, 6. Promissio effec-
tus infallibilis supra vires mediorum. Tamb.
in Decal. l. 2. c. 6. §. 1. n. 24.

257 Panormi est dedicata Ecclesia septem
principis Angelis, qui adstant ante Deum,
B. Amadeo revelatis, quorum nomina ibi, &
in Cathedrali, & in Sacello Archiepiscopi Ha-
jedi sculpta sunt: Michael vitoriosus, Gabriel
nuncius, Raphael medicus, Uriel fortis socius,
Jehudiel remunerator, Barachiel adjutor, Scal-
iel orator.

Caterūm sola priora tria sunt de fide, quia
habentur in S. Scriptura. Quartum, nempe
Uriel, non est de fide, sed magna authori-
tatis quia habetur in lib. 4. Esdra cit. 4. qui
liber, licet sit extra Canonicos, fuit tamen
annexus sacris jussu Sixti V.

Tamb. cit. totam rem satis doctè distinguit,
tres considerando modos, quibus superstitio-
nes exerceri possunt, 1. per sola sacra, 2. per
sola non sacra, 3. per sacra simul, & non sacra.

S O L A S A C R A.
258 **P**uta, si verba ex sacra Scriptura di-
cias, vel orationes sacras à te compo-
nitas privatim recitas, vel scripta tecum geris
ad sanitatem, vel grave quid tibi utile obti-
nendum. Tunc, si secludas, 1. Adminicula va-
na & inutilia in similibus apponi solita, quæ

secundum vires naturales proportionem non
habent cum effectu intento, nec vires super-
naturales habent ad illum: v. gr. ea recitare
per tot vices, non plus, nec minus: uno fle-
xo genu, non aliter: in obscuro, non sub so-
let: tribus accessis luminibus, &c. 2. Si se-
cludas credulitatem infallibilis eventus, sed
solum habeas piam ipsam de effectu obtinen-
do, nec peccas, nec superstitiosus es; bene
verò, si praefata duo non secludas. Ratio pri-
mae partis est, quia quando in verbis aut re-
bus sacratis speras, in Deo speras, & ritè; quia sacra litteræ ad Deum cum fiducia con-
fugere, frequenter nos docent; quoniam te-
ste David in Psal. 17. *Protector est omnium spe-
rantium in se: & Salomon pro bonis tempo-
ralibus deprecatus est Dominum Prov. 30. Duo
rogavi te, ne deneges mihi, antequam moriar.*
Vanitatem, & verba mendaci longè à me fac.
*Mendicitatem, & divirias ne dederis mihi, tri-
bue tantum villi meo necessaria.*

259 Ratio secunda partis est, quia præter
Sacramenta, & sacramentalia, nil ex factis
verbis aut rebus datur, quod infallibilem ha-
beat effectum; unde si ab aliis verbis, aut
rebus sacris illum infallibiliter expectas, à
dæmons per tacitam invocationem expectare
convinceris: ita Tamb.

260 Nec sola protestatio, qua nolis esse
effectum expectare à dæmons, sufficit ad excu-
sandum à superstitione, & à peccato, si præ-
fata duo non secludas; quia tunc pactum cum
dæmons, quod renuncias verbis, approbas
facto.

261 Hinc si pro aliquo morbo ter recites:
*Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo
hostiam laudis: non eris supersticiosus, si tri-
nam repetitionem non usurpes, ut in se, sed
ex devotione in ejus honorem effectum impetrare:*
et hoc pacto (teste Tamb. cit. numer. 4.)
ait Cassiodorus, variis morbis efficax reme-
diū fuisse trinam recensiti versus recitationem.

262 Item recitare illum versum: *In cano,
& fratre maxillas eorum confringe, ad canes
latrantes compescendos; & illum, Libera me
de sanguinibus, ad sanguinem è naribus pro-
fluente cohibendum, & similia, non erit su-
perstitiosum, si circumstantias vanas, ac ini-
utilites, & credulitatem infallibilitatis effectus
corrigan, aut excludan.*

263 Circumstantiam vanam corriges, si
orationem ad gratiam impetrandam, quin-
quies, aut novies recites, non considera-
to numero quinario, aut novenario in se,
sed relatè ad honorem quinque plagatum
Chri-

Christi; & ad novem Angelorum Chorus.

264 Eodem modo, si alicui morbo caduco arrepto clam ad aurem insuffles: o Creatura Dei memento Creatoris tui tui, superstitionis eris; quia observatio illa ea verba proferendi clam, & non palam, est vana. Superstitionis autem non eris, si hac ablata circumstantia, & insufflatione ad aures porrecta in hoc, quod ad aurem verba illa insuffles eo fine, ut sic ea morbum patiens audiat, & Deo se commendet. Quæ porrectio (ut bene advertit Tamb.) non potest habere locum in insufflatione ad aures equi, quia equus non est capax percipiendi verba, & Deo se commendandi, unde loquendo de equo morbo arrepto, ut superstitionis tollatur, oportet, ut etiam circumstantia insufflationis ad aures tollatur, præcise recitando verba, & ea referendo ad Dei honorem, juxta illud Cant. Danielis, Benedicite omnia opera Domini Domino; Benedicte omnes bestie, & pecora Domino; & Psal. 143. Laudate Dominum de terra, &c. bestie, & universa pecora.

265 Denique, ut superstitionis tollatur, ne- dum debent tolli, aut corrigi circumstantiae inutiles, & excludi credulitas infallibilitatis effectus: verum etiam debent sacra adhiberi ad effectum serium, ac prudentem obtinendum, puta ad sanitatem, vel aliquod grave utile impetrandum, minimè ad effectum inuti- lem, ac vanum, v. gr. ad motum annulli, &c. quia cum Deus non se immisceat rebus vanis, tunc convincitur, effectum expectari à dæmoni.

266 Sub his considerationibus, ait Tamb. cit. n. 30. ex Sanchez, non esse superstitiones Empsaltistas, qui per empsalmos, videlicet per quosdam versus ex psalmis, seu per alias orationes curant infirmos. Nec eos, quos Hispani vocant Salvatores, qui suo tactu, vel orationibus sanant morbos. Nec ciraculos, qui nati nocte Conversionis S. Pauli, sputo, vel tactu à morsibus venenosis sanant; quia hæ sunt gratiæ gratis datae, juxta illud Pauli ad Corint. 12. Alii gratia sanitatum in uno spiritu: ita Rex Francie habet à Deo gratiam sanandi strumas, his utens verbis; lo tu rocco, & Dio ti sana; de qua Hormisda Papa Epist. 1. ad Remigium, & D. Thomas de Regimin. Princip. lib. 2. cap. 16. unde præfati superstitionis non sunt, nisi aliquid quod superstitionem sapiat, admisceant, juxta superius dicta.

267 Superstitionis tamen est cartula illa, quam quidam pro viscerum dolore gestare solent, in qua est scriptum; Pater, & Balibassar, Filius, & Gaspar, Spiritus Sanctus, & Melchior, &c. quia talis mixio inter nomina Sancti-

simæ Trinitatis est improportionata, inde- cens, irreverens, & vana.

S O L A N O N S A C R A.

268 Quando non sacra adhibes ad ali- quem obtainendum effectum, super- stitionis eris, si ea vires non habeant sufficien- tes ad illum. Minimè vero, si vires habeant naturales, etiam occultas. Et tunc solùm teneris excludere, aut corrigere circumstantias inutiles, si quæ sint; minimè credulitatem infallibilitatis effectus, conformiter ad vires naturales rerum, quæ exhibentur; nam cau- sa naturalis necessariò agit.

269 Huc reducitur, quando aliquid agis aut omittis sub tali circumstantia, aut tempo- re, v. gr. iter agis die Jovis, iter omittis die Martis, non vis tredecim invitatos simul di- scubere, cum firma credulitate infallibilitatis eventus boni, quem speras, aut mali, quod times. Tunc quidem superstitionis eris, mini- mè vero, si ei tempori sit adjuncta circum- stantia, ex qua prudenter timeatur eventus malus, &c. puta si tunc prudenter timeas ef- se inimicos, aut latrones in via, &c.

270 In rebus naturalibus, quoties non ap- pareat immixta superstitionis aliqua, ut sunt verba incognita, determinatus numerus vanus, aut modus inutilis, tunc præsumendum est pro viribus naturæ, 1. quia in dubiis melior est conditio voluntatis volentis rebus illis uti ad sanitatem, aut grave utile sui, aut proximi, & in dubio non præsumitur delictum. 2. Quia in dubiis melior est conditio naturæ, nam natura ex sapienti contingentibus præ- sumenda est potens, & mirabilis in operationi- bus suis; ex quo enim videmus, ferrum trahi à magnete, arguinus in magnete virtutem na- turalem ferri tractivan, &c. ita Tamb. cit. num. 63. ex Sanchez, & Bord. in man. Con- sult. s. l. 34. num. 10.

SACRA SIMUL, ET NON SACRA.

271 Si ad aliquem obtainendum effectum, cum sacris adhiberes res naturales inutiles, aut profanas irreverentes, superstitionis eris. Item, si res naturales utiles sacris adjun- gas, putans, sacra necessariò naturalibus rebus indigere, seu ab his vim efficacem habere; tunc ultra superstitionem adjungis hæresim.

272 Si vero res naturales utiles adhibes, ex illis effectum expectans, & insuper sacras adjungis ad Deum pro adjutorio precandum, prudenter simul, & piè te geris; quoniam causæ naturales efficacissime, Deo non adjuvante, inutiles sapè redduntur, juxta illud Psal. 126. Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Hinc ait

Apo-

Apostolus: Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit. minatas, nec est reservata, sed potest à quo- liber Confessario absolviri, etiam sine Bulla, quoniam iuxta communem Theologorum Ec- lesia non judicat de internis.

273 Isteritiam curare cum oratione sacra, & cum filo de lizzo, quo statuta, & brachia exensa & gri ter metiuntur, cum aliis circum- stantiis, superstitionis est, quia omnes circum- stantiæ, adjunctæ præter orationem sunt vanæ, & inutiles. Secus, si solam sacram orationem adhibeas, in qua solent esse vera Nomina Dei, & dicta in n. 258. attendas. Cum hac sola oratione, tribus diebus ad hono- rem Sanctissima Trinitatis recitata, circum- stantiis vanis, & inutilibus seclusis, sapè ieter- itiam curaram vidi. Tunc igitur à Deo effe- ctus ex opere operantis expectatur, minimè cum certitudine infallibilitatis effectus, sed cum pia spe, & fiducia in Deum; quoniam celestis medicis animabus atque corporibus solet medelam largiri.

274 Ex his patet, quid sit de incantatori- bus dicendum.

M A L E F I C I U M

275 Est vis, ac potestas nocendi aliis ex pacto expresso, vel tacito cum da- mone. A Magia differt per hoc, quod illa intendit facere mira, hoc vero ad nocen- dum dirigitur.

276 Dividi potest in duas species, scilicet in maleficium amatorium, quo hominum ani- mi ad carnalem amorem flechtuntur; sub quo comprehenduntur verba, aut scripta supersti- tiose ordinata ad amorem; & in maleficium quod ad nocendum alii dirigitur.

277 Unum maleficium alio maleficio sol- vere non licet. Potest itamen statua, aut res illa, quæ solet à maleficio componi, comburi, nullum, quod superstitionem sapiat, admiscendo.

278 Ad hanc speciem spectant lamiae, seu stryges, vulgo donne di fora.

279 Sub hujusmodi superstitionibus maxi- mè comprehenduntur abusus Sacramentorum, aut sacramentalium, ad thesauros inveniendos, ad alio rem provocandū, &c.

280 Alia demum delicta, pro quibus est facienda denunciatio, habet in Edicto DD. Inquisitorum Regni Siciliae.

Q U A Æ R E S . V.

281 Quæ sit hæresis ad Sanctum Officium spe- cias.

Hæresis in n. 258. definita est duplex, una scilicet merè interna, seu pure men- talis, quæ consummatur in ipso intellectu, nullo signo exterius dato; & hac quamvis in rigore theologico sit hæresis formalis, cum ei pro- prijs conveniat definitio hæresis, non incurrit tamen poenas contra hæresim ab Ecclesia ful-

minatas, nec est reservata, sed potest à quo- liber Confessario absolviri, etiam sine Bulla, quoniam iuxta communem Theologorum Ec- lesia non judicat de internis.

282 Alia est externa, quæ videlicet exte- riùs prodit per aliquam vocem, scripturam, nutum; aut signum, ex effectu hæresis pro- diens, eamque, quantum est ex se, determi- natè demonstrare valens, & hæc incurrit om- nes poenas contra hæresim fulminatas, estque reservata, ita ut neque virtute Bullæ, neque Jubilæ possit absolviri, nisi talis facultas ex- pressè concedatur, ex Decr. Univ. Inquis. Rom. sub Alexand. VII. anno 1656. aut nisi in articulo mortis, in quo quidem ex Trid.

sess. 14. c. 7. etiam si fuerit publica, potest à simplici Sacerdote absolviri, sicut & alii casus reservati, imposito juramento de se praesen- tando. Superiori, & de stando mandatis Ec- chlesiæ, si convaluerit, idque etiam si sit occul- tissima, ut si vox à nullo fuerit audita, nec signum visum, & scriptum fuerit combustum;

quia tunc, cum signum illud externum sit per se sensibile, est per accidens occulta, ac pro- inde cadit sub lege poenali, Ecclesiæ, que judicat de externis; & hæc spectat ad S. Of- ficium, & si contingat ab aliquo sciici, est denuncianda.

Ut hæresis igitur sit reservata, & poenas incurrit, requiritur.

1. Ut sit externa, ut jam explicatum est.

2. Ut alius externus sufficienter, & determina- rie hæresim manifestet. Unde non est reservata, si sit externa per signum, aut verba indis- cernentia; ut si quis mente teneat: Deus non es trinus; & exteriori proferat: Non es.

3. Ut manifestet hæresim internam praesentem. Unde non est hæreticus externus, qui per jo- cum fingit, aut verè dicit, se aliquando te- nuisse errorem in fide, puta, Deum non esse trinum, nisi id dicat animo eandem hæresim confitendi, seu in ea complacendi; ita Al- bergh. in Man. t. 2. n. 3. n. 3.

4. Ut alius externus sit mortalis, & manifesta- riens animi hereticalis. Hinc qui suam hæresim internam exterius manifestat amico, aut Confessario, causa capiendo consilium, aut confiten- di, non est hæreticus, nec in excommunicatio- nem incidit; quia non manifestat eam animo hereticali, sed est paratus corrigi.

Item, qui motus hæresi interna, qui putat licitum eum carnis diebus prohibitis, carni- nem in patera quantitate edat, nec est hæreti- cus externus, nec in censuram incidit; quia requiritur, ut actus externus sit mortal, non per solam relationem ad actum internum, sed etiam secundum operis externi quantitatem, ita

ita Albergh. cap. 12. n. 8. cum Bonac. Diana, & aliis. Adde, præfatum actum externum non esse ex se determinatè manifestativum erroris interni.

De Schismate, quod quidem Ecclesiam Christi dividit, negando obedientiam Summo Pontifici Romano, eodem modo est discurrendum, sicut de hæresi; nimurum, quod non possit absolvī, si sit externum cum errore in intellectu.

283 Hinc non est hæreticus, qui exterius tantum fidem negat, aut adorat idolum: quia non errat in intellectu, ac proinde non incurrit poenas, & censuras contra hæreticos latas; licet in foro externo secundum externa procedatur, & inde sit denunciandus: v. n. 230.

284 Busenbaum lib. 2. tr. 1. c. 4. dub. 3. n. 5. ait, rusticos, & alios homines simpliciores in locis hæreticorum existentes, ut in Germania, qui habentur hæretici, & tamen ratione suæ ignorantia, & simplicitatis pertinaces non sunt, posse absolvīa suis Parochis: ratio est, quia non sunt hæretici formales, & habent fidem Catholicam in Baptismo acceptam, quæ non amittitur, nisi errando pertinaciter; ita ille ex Layman.

Id contingere potest, quatenus hæretici volentes suos filios naturali odio contra fidem Catholicam crescere, eis, à pueris, Catholicos speciebus horroris tamquam lupos representant: & ita, licet possint diu in errore sine pertinacia vivere; statim ac autem est eis sufficienter propositum, Ecclesiam universalem oppositum tenere, statim incipiunt esse pertinaces.

285 Certum tamen est hæreticum esse illum, qui positivè, seu affirmativè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc est, deliberatè judicat esse dubium; similiter & eum, qui opinativè solùm assentit rebus fidei, putans aliquem articulum fidei esse solùm probabilem. Utriusque ratio est, quia cùm fides sit certa, & infallibilis, utpote innixa testimonio divino, requiritur, ut articuli fidei certò credantur ex Dei revelatione.

286 Dixi: Opinativè solùm; quia ex vi aliqui rationis affirmare probabilem aliquem articulum, non esse hæreticum, imò laudabile, modò teneas, ex vi revelationis esse certum, docent Tamb. de fide cap. I. §. 7. n. 3. cum Castropal.

287 Et Busemb. cit. num. 2. addit, quod negativè tantum dubius, hoc est, suspendens judicium, & circa utramque partem negativè se habens, per se, & simpliciter non sit hæreticus, i. Quia non habet judicium, & con-

sequenter non habet errorē in intellectu; dummodo tamen non idèo suspendat, quod virtualiter judicet, non constare de certitudine objecti, 2. quia hæresis est infidelitas positiva.

Hinc ultra formale dubium dari debet judicium intellectus affirmantis, rem fidei non esse certam; quod judicium est hæresis. Alberg. cap. 5. n. 5. cum Portel. & Sousa.

At hoc haud mihi placet sic absolute dicunt; nam quis vel est negativè dubius circa aliquem articulum fidei, qui non est ei à parentibus, aut Parocho sufficienter propositus; & tunc sumus in casu ignorantia: vel circa articulum fidei, qui supponatur sufficienter propositus: & tunc negativè dubius est hæreticus, quia tunc suspendendo judicium, virtualiter judicat non constare de certitudine objecti; præceptum autem fidei obligat ad positive judicandum verum & certum articulum fidei sufficienter propositum.

Hinc Albergh. cum Valentia, & Sanchez, ritè excipit natos, & educatos inter hæreticos in fide non satis instructos; de iis namque dubitare licet, donec instruantur, & rectè nostræ fidei credibilitatem apprehendant:

quia in illis dubitatio, & virtuale judicium de incertitudine non est cum pertinacia multa. 288 Quando tamen dubietas oritur ex sola tentatione, uti solet accidere, cum repugnantia, & displicentia voluntatis, tunc vel non erit peccatum, sed potius materia meriti, quia actus ille intellectus erit purè naturalis; vel si peccatum, non nisi veniale: ita Summista.

QUÆ RÆS VI.

289 An in casu, quo qui incidit in heresim externam, sit excusatus ab excommunicatione Bullæ Cœnæ, sit denunciandus?

Plures à Doctoribus dantur casus, in quibus, qui incidit in heresim externam, non incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ.

290 Id principaliter contingit, quando hæresis, licet publica, est mère externa.

291 Alios duos referunt casus Tamb. tom. I. de Pœnis, lib. 5. cap. 5. n. 4. & 7. Bardini in selectis moralibus lib. 6. q. 5. pag. 303. & apud eos Castropal. Suarez, Sanchez, & alii; in quibus committens delictum excusat ab excommunicatione reservata in Coena Domini, &

fuit metus cadens in virum constantem, aut ignorantia censuræ, ita ut qui committit heresim formalem externam, etiam cum errore in intellectu, ignorans tamen ei esse annexam excommunicationem reservatam in Coena Domini, excommunicationem non incurrat,

ac proinde possit à quolibet simplici Confessori absolvī: v. n. 296.

292 Ratio est, quia hæc est differentia inter casus reservatos Pontifici, & reservatos Episcopo, quod casus non est reservatus Pontifici, nisi cum excommunicatione conjunctus; non sic casus Episcopalis: nam Episcopi regulariter reservant delicta ratione ipsorum; unde, cùm ratione ignorantia (quæ quidem excusat ab incursione censuræ) non sit annexa delicto hæresis excommunicatione, delictum hæresis non habetur pro reservato, ac proinde potest à quolibet simplici Confessario absolvī; & è contra ignorans excommunicationem delicto Episcopali annexam, etsi non incurrat in censuram, adhuc committit casum reservatum Episcopo, ita ut non possit à quolibet Confessario absolvī.

294 Ex quo fit, quod licet ignorans, aut non adverens poenam, non incurrat in poenam, puta in excommunicationem: sciens tamen poenam, & ignorans reservationem incidat in reservationem; sicut licet ignorans, aut non adverens culpam, non incidit in reservationem; sciens tamen culpam, & ignorans reservationem, incidit in reservationem; quia licet in priori casu cadat fundamentum reservationis, nempe culpa, aut poena voluntaria, atque inde cadat reservatio; statuero in posteriori.

His verò datis & suppositis.

295 Resp. ad quæstum affirmativè; quia in foro externo secundum externa proceditur & suadetur à fortiori de blasphemia hæreticali, in quam prorumpens sine errore in intellectu est denunciandus, ex n. 210. à fortiori in casu hæresis. Qui igitur incidit in hæresim purè externam, aut in hæresim formalem externam, ignorans excommunicationem Bullæ Cœnæ, est Inquisitoribus denunciandus v. n. 288.

296 Dixi: his datis. Quia (ut ritè advertit Diana p. 5. tract. 13. ref. 18.) ignorantia excommunicationis reservata in casu hæresis, non potest habere locum in nostris Regionibus Hispaniæ, & Italiæ, ubi viget S. Inquisitionis Tribunal, ex cuius præfertim contra hæreticos pervigili cura, est moraliter impossibilis ignorantia legis Ecclesiastice excommunicantis hæreticos, & maximè post Decret. Univ. Inquisit. Roman. sub Alexand. VII. de anno 1656 quod jussu DD. Inquisitorum hujus Regni Siciliæ sub datis 15. Februarii 1657. video qualibet sexta feria post octavam Assumptionis Virginis in Communib[us] Regularium publicè legi, quoque Confessarii, & Religiōsi edocentur, crimen hæresis non posse etiam virtute Jubilæi absolvī; nil aliud cunctis est notius, quam crimen hæresis eriam occultum esse reservatum; imò si quis est, qui in aliquam hæresim cadat, eum experimur accuratiorem ad se occulandum ob timorem, ne deferatur ad S. Tri-